

Naar een duurzame wijk

Routekaart aardgasvrij wonen

De energietransitie is in volle gang. In 2050 moet Nederland helemaal aardgasvrij zijn. Dit betekent dat ruim 8 miljoen woningen overgaan op een duurzame warmtevoorziening. Een enorme uitdaging. De provincies, gemeenten én bewoners zetten de komende jaren allemaal stappen richting aardgasvrij, ook in Flevoland. Als bewoner kun je veel invloed hebben op de manier waarop jouw wijk aardgasvrij wordt. Zeker als je samenwerkt met andere bewoners en de gemeente. Maar hoe pak je dit aan en waar moet je op letten? Deze routekaart helpt je op weg!

Energie besparen

Collectieve inkoop

Collectieve energieopwek

Buurtwarmte

Wil jij samen met de buurt aan de slag? Neem dan contact op met de Natuur en Milieufederatie Flevoland via 0320-253505 of het Energieloket Flevoland via energieloket@nmfflevoland.nl, 0320-252004 of 0527-633931. Kijk ook op www.energieloketflevoland.nl

onderdeel van participatiecoalitie

Participatiecoalitie

Route 1: Samen energie besparen

De meest duurzame energie is de energie die je niet gebruikt. Daarom is energie besparen de eerste stap richting aardgasvrij wonen.

Opstarten

- Ga de wijk in, praat met je burens, inwoners van jouw straat of buurt over jouw idee.
- Vraag je burens op welke manier zij al energie besparen en waar het beter kan.

Plan maken

- Ontwikkel met een enthousiaste kerngroep meerdere concrete ideeën.
- Zorg ervoor dat je ideeën SMART zijn; specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden. Een voorbeeld hiervan is: "We willen binnen één jaar met minstens 25 burens de energierekening met 10% verlagen."
- Koppel je ideeën daarna terug naar een bredere groep geïnteresseerde bewoners.

Verdiepen

- Ga op zoek naar andere relevante organisaties die jou kunnen helpen.
- Kijk of je aan kunt sluiten bij bestaande initiatieven om energie te besparen.
- Zoek ook contact met de gemeente, wellicht kun je subsidie krijgen om jouw bewonersinitiatief te ondersteunen.

Tools

1. Daag jouw burens uit om de **Flevolandse Voetafdruk** in te vullen. Zo krijgt iedereen direct een beeld waar er kansen liggen voor besparing.
2. Leen **energiemeters** via het Energieloket Flevoland. Met dit apparaat kun je het energieverbruik per apparaat in huis meten. Zo krijgen je burens direct inzicht in mogelijke verbeterpunten. **Bekijk ook het filmpje.**

Tips

Zorg ervoor dat je veel verschillende mensen spreekt; huurders, woningeigenaren en mensen die wonen in een VvE complex.

[Bekijk hier meer tips](#)

Tools

1. Bekijk de **Energiebespaarmeetlat**, deze is in verschillende talen beschikbaar en **bekijk het filmpje.**
2. Voor vragen, hulp en gratis toezending van de Energiebespaarmeetlat, neem contact op met het **Energieloket Flevoland.**

Bekijk de campagne **Hoe tochtvrij is jouw huis** en ga aan de slag met de checklist. Heb je vragen of zoek je hulp? Neem contact op met het **Energieloket Flevoland.**

[Bekijk hier meer tools](#)

Besluiten

- Presenteer een uitgewerkt plan aan alle betrokken bewoners en maak het samen definitief bijvoorbeeld tijdens een bewonersavond.

Aan de slag!

- Voer je plan uit.
- Wees niet bang om je plan bij te stellen als in de praktijk blijkt dat sommige dingen toch minder goed werken of anders lopen dan verwacht.

Voorbeeld

Veel Flevolandse wijken hebben de afgelopen jaren bespaaracties uitgevoerd. In bijna elke gemeente is wel een straat of wijk te vinden. Laat je hieronder inspireren of ga in gesprek met bewoners uit deze straat. Leer van hen wat werkt en hoe je tot een succesvolle bespaaractie komt:

Dronten

[De Fruithof in Biddinghuizen](#)
[Het Plankenpad in Swifterbant](#)

Noordoostpolder

[De Lange Jacht in Tollebeek](#)
[De Geer in Bant](#)

Almere

[De Discuslaan](#)
[Nobelhorst](#)

Lelystad

[De Schoener](#)
[Karveel](#)

Route 2: Collectieve inkoop

Een isoleeractie opzetten met de buurt is een goed plan, maar denk ook aan gezamenlijk zonnepanelen of warmtepompen inkopen.

Opstarten

- Ga de wijk in, praat met je burens, inwoners van jouw straat of buurt over jouw idee.
- Vraag hen op welke bespaarmaatregelen zij al hebben uitgevoerd.
- Bekijk ook de Transitievisie Warmte in jouw gemeente. In dit document staan de plannen hoe en wanneer jouw wijk aardgasvrij wordt.

Plan maken

- Ontwikkel met een enthousiaste kerngroep meerdere concrete ideeën.
- Zorg ervoor dat je ideeën SMART zijn; specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden. Een voorbeeld hiervan is: "We willen binnen twee jaar minstens 30 woningen voorzien van minimaal één isolerende maatregel."
- Ga na of je kunt aanhaken bij andere projecten, bijvoorbeeld de renovatie van huurwoningen in de buurt door de woningcorporatie.

Verdiepen

- Controleer of jouw plannen aansluiten bij de Transitievisie Warmte in jouw gemeente.
- Werk je idee praktisch uit.
- Verdiep je in de verschillende type woningen in de buurt.

Tools

1. Gebruik de **BAG viewer van het Kadaster** om eventueel het bouwjaar van woningen op te zoeken.
2. Ga op pad met een **thermocard** of deel ze uit. **Bekijk het filmpje.**
3. Voor vragen, hulp en gratis toezending van de thermocard neem contact op met het **Energieloket Flevoland**.

Tips

Denk ook na of er mogelijkheden zijn om huurders te betrekken bij je initiatief.

[Bekijk hier meer tips](#)

Tools

1. Krijg via de **Quickscan** meer inzicht in de kansen voor besparing, isolatie of energie opwek voor jouw huis.
2. Vraag een advies op maat bij het **Energieloket Flevoland**.
3. Doe gezamenlijk mee met de **Verwarmingstest** om te kijken of jullie huizen al klaar zijn voor de overstap naar duurzame warmte. Heb je vragen? Neem contact op met het **Energieloket Flevoland**.
4. Er zijn verschillende checklists beschikbaar met informatie over hoe goed de al aanwezige isolatie van het dak, de vloer, de gevel of het glas is. Vraag ze aan via het **Energieloket Flevoland**.

[Bekijk hier meer tools](#)

- Ga na wat er technisch mogelijk is.
- Stel duidelijke kwaliteitscriteria op waar de isolatie, zonnepanelen of warmtepompen aan moeten doen.
- Inventariseer met welk meerwerk je te maken krijgt. Voorbeelden zijn asbestsanering of de aanschaf van inductiekookplaten.
- Stel een begroting op en vraag verschillende offertes aan.
- Ga na wie er behoefte heeft aan welke vorm van financiële ondersteuning en hoe je dit gezamenlijk kunt aanbieden.
- Houd oog voor mensen met een smalle beurs en kijk waar je hen kunt helpen.

Besluiten

- Presenteer de verschillende scenario's en opgevraagde offertes aan alle betrokken bewoners. Maak gezamenlijk een keuze bijvoorbeeld tijdens een bewonersavond.

Aan de slag!

- Voer je plan uit.
- Wees niet bang om je plan bij te stellen als in de praktijk blijkt dat sommige dingen toch minder goed werken of anders lopen dan verwacht.

Tools

1. Om energieverlies zeer nauwkeurig in beeld te brengen kun je besluiten om **warmtescans** te laten maken. **Bekijk het filmpje.**
2. Er zijn checklists beschikbaar met waar je op moet letten als je zonnepanelen, een zonneboiler, warmtepomp, isolerend glas, spouwmuurisolatie, vloerisolatie of dakisolatie aan wil schaffen. Vraag deze checklists op bij het **EnergieLoket Flevoland.**
3. Voor vragen, hulp en gratis toezending van de checklists neem contact op met het **EnergieLoket Flevoland.**

[Bekijk hier meer tools](#)

Voorbeeld

1. **Bewoners Golfpark Lelystad kopen samen verschillende isolatiemaatregelen.**
2. **Flevo Golf Resort legt samen groene daken aan.**
3. **De Sieradenbuurt in Almere verkent samen kansen.**
4. **Bewonersavond voor bewoners De Buitenkans in Almere geeft energie.**

Route 3: Coöperatieve energieopwek

De aanleg van grootschalige energieopwek projecten worden steeds vaker gedaan door bewonersinitiatieven. Zo wordt duurzame energie door, van én voor bewoners of een lokale gemeenschap.

Opstarten

- Van eerdere ervaringen kun je zelf veel leren. Hoe ver zijn zij? Hoe hebben zij het initiatief aangepakt?
- Ga met jouw idee naar één van de Flevolandse energiecoöperaties. De gezamenlijke Flevolandse energiecoöperaties werken samen via het platform Energie voor Flevoland. Zij kunnen met je meedenken, zodat jouw idee meer kans van slagen krijgt.

Plan maken

- Verken wat mogelijk is, wat je zelf kunt uitzoeken en waarvoor je gespecialiseerde kennis nodig hebt.
- Bedenk waar de meeste energie zit en welke opties het best passen bij de buurt.
- Beslis hoe je jezelf gaat organiseren. Sluit je aan bij een bestaande energiecoöperatie in Flevoland of wil je er zelf eentje oprichten?

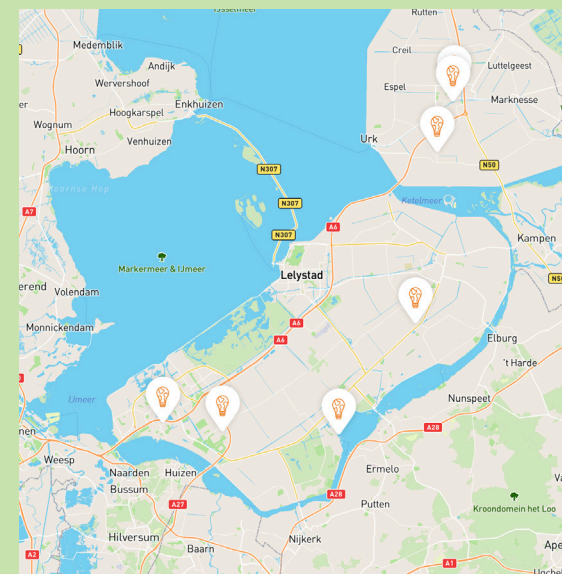

Tools

1. Wat komt er kijken bij het starten van een energiecoöperatie? Neem contact op met de coöperatieve vereniging **Energie voor Flevoland** of kijk bij de **Energie Samen Academie**.
2. Bekijk in handleiding **Wind- en zonneparken realiseren samen met inwoners** hoe je een participatieproces goed opzet.
3. Gebruik het **draaiboek** voor gezamenlijke grootschalige zonne-energieopwek in Flevoland.

Waar vind je de energiecoöperaties?

1. Almeerse Wind richt zich op windenergie
2. De Groene Reus (Almere) verschillende projecten, waaronder zon
3. De Nieuwe Molenaars (Zeewolde) richt zich op windenergie
4. Emmeloord Opgewekt groene stroom uit de voormalige vuilnisbelt
5. Energiek Nagele richt zich op buurtwarmte
6. Gelijk-Stroom (Noordoostpolder) verschillende projecten, waaronder zon
7. Zeenergie (Zeewolde) verschillende projecten

8. Zeewolde Zon verschillende projecten, waaronder zon
9. Biddinghuizen Energie Neutraal in ontwikkeling

Tools

1. Bekijk de **Flevolandse energiemonitor** waarop actuele energiegegevens te vinden zijn. Nog meer gegevens kun je vinden op de **Klimaatmonitor**.

[Bekijk hier meer tools](#)

Verdiepen

- Zoek tijdig contact met Liander, de netbeheerder, voor een aansluiting op het elektriciteitsnetwerk.
- Zoek tijdig contact met de provincie of gemeente voor plannen waar een vergunning nodig is.
- Blijf met je enthousiaste groep medebewoners in gesprek en bedenk tegelijkertijd hoe je meer inwoners aangehaakt krijgt.
- Bedenk ook op welke manier je wilt samenwerken met de gemeente.

Besluiten

- Presenteer de uitkomst van je verkenning en de verschillende (financiële) scenario's aan bewoners en maak het plan gezamenlijk definitief.
- Zorg voor een toegekende omgevingsvergunning als je die nodig hebt.

Aan de slag!

- De realisatie van een zonnepark of een grootschalig zon-op-dak project, op bijvoorbeeld het dak van de school of bibliotheek, kan wel een aantal jaar duren. Bedenk daarom hoe je alle partijen betrokken houdt. Dit kun je bijvoorbeeld doen door in de tussentijd voor bewoners kleine activiteiten te organiseren.
- Blijf communiceren over de voortgang en mijlpalen in de uitvoering. Vier de oplevering van het collectieve energieproject en vergeet ook niet om hierbij de lokale pers uit te nodigen.

Tools

1. Maak gebruik van de **Handreiking werken aan een goede rolverdeling bij het ontwikkelen van zonneparken.**
2. Maak gebruik van de **Handreiking samenwerkingsovereenkomsten met ontwikkelaars.**
3. Maak gebruik van het **Sjabloon samenwerkingsovereenkomst.**
4. Bekijk in de brochure **Duurzame energie voor iedereen** hoe je mensen met weinig geld ook mee kunt laten doen.
5. Zet een plus op natuur: **bekijk de bijlage over natuurinclusieve energietransitie in deze routekaart.**

[Bekijk hier meer tools](#)

Tips

Vergeet niet om mijlpalen te vieren!

[Bekijk hier meer tips](#)

Voorbeelden

Gelijk-Stroom - Noordoostpolder

Een burgerinitiatief die verduurzaming van de Noordoostpolder wil versnellen. Omdat de coöperatie geen geldelijk gewin nastreeft wordt winst geïnvesteerd in de directe leefomgeving. Gelijk-Stroom zet zich in voor bewustwording in energieverbruik en ondersteunt lokale, duurzame energieprojecten en wederverkoop van groene stroom en gas.

www.gelijk-stroom.nl

Zeenergie - Zeewolde

Samen met de leden en bewoners jaagt Zeenergie innovatieve projecten aan die bijdragen aan verduurzaming. Daarbij helpt Zeenergie de leden én andere Zeewoldenaren hun weg vinden rondom verduurzaming en bevordert vernieuwing. Ook steunt Zeenergie andere ontwikkelingen: de coöperatie was onder andere betrokken bij de opstart van De Nieuwe Molenaars en Zeewolde Zon.

www.zeenergie.nl

De Groene Reus - Almere

Een duurzame energievoöperatie van actieve Almeerders. De coöperatie kent geen winstoogmerk, wil Flevoland groener en duurzamer maken en levert daarom gegarandeerd groene stroom. Met zonnestroomcentrales op een groeiend aantal daken van Almeerse bedrijfs- en overheidsgebouwen wekt de coöperatie zelf stroom op. De Groene Reus organiseerde de burgerparticipatie voor zonnepark Zuyderzon Almere.

www.degroenereus.nl

Lees in [dit interview](#) meer

ZeewoldeZon

ZeewoldeZon verduurzaamt Zeewolde via zonne-energie. De leden, huurders én kopers bezitten samen duizenden zonnepanelen, verspreid over de daken van woningcorporatie Woonpalet. Het belastingvoordeel dat de regeling postcoderoos oplevert wordt deels aangewend om de lening op de aanschaf van de panelen in te lossen. Het overige deel komt direct in de portemonnee van de leden.

www.zeewoldezon.nl

Lees in [dit interview](#) meer

De Nieuwe Molenaars - tussen Zeewolde & Almere

Een energievoöperatie voor bewoners uit Zeewolde, Almere en omstreken. De betrokken burgers werken aan groene energie in de buurt en ondernemen in duurzame energieprojecten. Het eerste project was het kopen van een windturbine in Windpark Zeewolde. Dit park draaide in 2020. De coöperatie heeft als ambitie om meer projecten in de omgeving op te zetten of te financieren.

www.denieuwemolenaars.nl

Lees in [dit interview](#) meer

Energiek Nagele

De coöperatieve vereniging Energiek Nagele heeft naast een energieproject op het dak van het dorps huis nog een initiatief: Nagele in Balans. Hierbij worden woningen aardgasvrij gemaakt via thermische zonnecollectoren en opslagtanks. Opgewekte energie (warmte) in de zomer wordt in een ondergrondse seizoensberging worden opgeslagen en in de winter worden gebruikt.

www.energieknagele.nl

Almeerse wind

Een energiecoöperatie zonder winstoogmerk die via windenergie groene stroom opwekt. Daarom bouwde deze coöperatie twee grote windmolens in Alme-re-Pampus. Sinds 2021 voorzien zij zo'n 5.200 huishoudens van groene stroom. Iedereen kan tientjeslid worden en/of stroom afnemen en/of mee-investeren. Ieder lid heeft één stem, mee-investeren is niet verplicht.

www.almeersewind.nl

Lees in [dit interview](#) meer

Emmeloord Opgewekt

In Emmeloord ligt een golfbaan, bovenop ruim twee miljoen kubieke meter afval. In de zeventien meter hoge vuilnisbelt vergist langzaam het organisch afval waarbij methaangas vrijkomt. Het stortgas wordt getransporteerd naar een gasmotor met een generator die duurzame stroom opwekt. Emmeloord Opgewekt maakt gebruik van de regeling postcode-roos besparen de afnemers op hun energiekosten. Die besparing kan voor een gezin al 150 euro per jaar zijn.

www.emmeloordopgewekt.nl

Biddinghuizen Energie Neutraal

Deze coöperatie is het initiatief van een groep bewoners die verontrust waren door de komst van windmolenpark Windplan Groen. BEN wil graag samen met bewoners duurzame energieprojecten opzetten en ontwikkelen met de inbreng van de gebiedsgebonden bijdrage vanuit het windpark. Hierdoor kan duurzame energie toegankelijker en goedkoper worden voor de leden van de coöperatie.

Route 4: Samen naar buurtwarmte

Flevolandse huizen kunnen op een andere manier gaan verwarmen. Iedere buurt is anders. Een nieuwe warmteoplossing zal moeten passen bij het type huizen in de buurt.

Opstarten

- Bekijk de **Transitievisie Warmte** voor jouw wijk. Dit document is een strategie hoe en wanneer iedere wijk aardgasvrij wordt. Zo ontdek je welke plannen er al zijn.
- Ga de wijk in en praat met andere buurt- of dorpsbewoners over jouw idee.
- Probeer je idee al meteen concreet te maken. Bijvoorbeeld door te laten weten welke mogelijke duurzame warmteoplossing jij in gedachten hebt en waarom.
- Ga daarnaast ook eens kijken bij een ander bewonersinitiatief die een collectief warmteproject realiseren. Van eerdere ervaringen kun je zelf veel leren. Hoe ver zijn zij? Hoe hebben zij hun initiatief aangepakt?
- Ga in overleg met de gemeente over jouw idee voor een buurtwarmtenet.

Plan maken

- Verken wat mogelijk is, welke duurzame warmteoplossingen het best passen bij de wijk en haar bewoners.
- Beslis wat je zelf kunt uitzoeken en waarvoor je gespecialiseerde kennis nodig hebt. Gebruik de Transitievisie Warmte als uitgangspunt.
- Beslis hoe je jezelf gaat organiseren. Sluit je aan bij een bestaande energiecoöperatie in Flevoland of wil je er zelf eentje oprichten?
- Als je dit nog niet hebt gedaan, benader dan nu de gemeente. Zij moeten toestemming geven voor activiteiten in de openbare ruimte zoals de aanleg van kabels of graafwerkzaamheden.

Tools

1. Bekijk hier de **Transitievisie Warmte** van jouw gemeente:

Noordoostpolder

Almere

Lelystad

Urk

Dronten

Zeewolde

2. Bekijk de **Flevolandse energiemonitor** waarop actuele energiegegevens te vinden zijn. Nog meer gegevens kun je vinden op de **Klimaatmonitor**.

[Bekijk hier meer tools](#)

Tools

1. Gebruik de **Beslisboom warmte** om een keuze te maken voor een geschikte warmteoplossing.
2. Bekijk via de tool **Zoek je energielabel** de energielabels van verschillende huizen.
3. Wil je zelf een buurtwarmtecoöperatie starten? Kijk dan eens bij de **Energie Samen Academie** zij helpen je op weg met kennisdocumenten en trainingen over allerlei thema's.

[Bekijk hier meer tools](#)

Verdiepen

- Verdiep je in de verschillende *technische* mogelijkheden, maak een businesscase en kom met verschillende scenario's.
- Verdiep je in de verschillende eigendomsconstructies en *financierings* mogelijkheden.
- Zoek uit wat voor ieder scenario de impact is op de natuurlijke omgeving. Bijvoorbeeld: welk effect zou de winning van geothermie kunnen hebben op het natuurgebied in de buurt?
- Inventariseer welk meerwerk er komt kijken bij het aardgasvrij maken van de huizen in jouw wijk. Denk hierbij aan isolatie werkzaamheden en het installeren van een inductiekookplaat. Verdiep je in mogelijkheden om het eventuele meerwerk ook financieel haalbaar te maken voor mensen met een smalle beurs.
- Blijf met je enthousiaste groep medebewoners in gesprek en bedenk tegelijkertijd hoe je meer inwoners aangehaakt krijgt bij jouw initiatief.
- Hoe overtuig je bewoners die (nog) niet mee willen doen of sceptisch zijn? Dit is belangrijk, want bij de ontwikkeling van een buurtwarmtenet moet je als buurt gezamenlijk overstappen.

Besluiten

- Presenteer de uitkomst van je verkenning en de verschillende (financiële) scenario's aan bewoners en maak het plan gezamenlijk definitief.
- Als je vergunningen nodig hebt is de uiteindelijke beslissing aan de gemeente. Maak daarom voor hen ook inzichtelijk hoe je de verschillende bewoners betrokken hebt gedurende het proces.

Tools

1. Lees de **Handreiking rolverdeling tussen warmteinitiatief en gemeente**.
2. Maak gebruik van het **Sjabloon samenwerkingsovereenkomst**.
3. Lees het document **Financiering coöperatieve warmte**.
4. Maak gebruik van de **Handleiding financieringsaanvraag coöperatieve warmte**.
5. Hoe wordt je een volwaardige partner in buurtwarmte? Krijg **hier** tips en voorbeelden hoe je een participatieproces goed inricht.

[Bekijk hier meer tools](#)

Tips

Is je plan geaccepteerd door de gemeente? Vier deze belangrijke mijlpaal!

[Bekijk hier meer tips](#)

Aan de slag!

- De realisatie van een buurtwarmtenet kan wel een aantal jaar duren. Bedenk daarom hoe je alle partijen betrokken houdt. Dit kun je bijvoorbeeld doen door in de tussentijd voor bewoners kleine activiteiten te organiseren.
- Blijf communiceren over de voortgang en mijlpalen in de uitvoering. Vier de oplevering van het buurtwarmtenet en vergeet ook niet om hierbij de lokale pers uit te nodigen.

Voorbeeld

Energiek Nagele

Het 'plattedakendorp' Nagele is een monument als icoon van Het Nieuwe Bouwen uit de jaren '50. De coöperatieve vereniging Energiek Nagele heeft naast een energieproject op het dak van het dorps huis nog een initiatief: Nagele in Balans. Hierbij worden woningen aardgasvrij gemaakt door middel van thermische zonnecollectoren en opslagtanks. Het teveel aan opgewekte energie (warmte) in de zomer zal in een ondergrondse seizoensberging worden opgeslagen en in de winter worden gebruikt. Begin 2022 gingen de eerste huizen en een school over op dit nieuwe verwarmingssysteem. In het voorjaar van 2022 presenteerde Energiek Nagele plannen om een groter systeem van thermische zonnecollectoren aan te leggen om de rest van het dorp ook aardgasvrij te maken.

www.energieknagele.nl

Opstarten

- Met **deze intekenlijst** verzamel je makkelijk gegevens van mensen die geïnteresseerd zijn of mensen die nog twifelen maar wel geïnformeerd willen blijven.

Plan maken

- Maak gebruik van het **10 stappen plan** om het idee beter vorm te geven.
- Gebruik de **Handleiding Je plan inbrengen bij de gemeente.**

Verdiepen

- In deze gemeenten zijn subsidies beschikbaar voor bewonersinitiatieven: **Noordoostpolder, Dronten, Zeewolde, Almere.**
- Flevolandse kunnen ook gebruik maken van het **Fonds Leefbaar Platteland** van de provincie Flevoland.
- Krijg inzicht in verschillende subsidies voor de verduurzaming van jouw woning via het **Energieket Flevoland** of **de provincie**. Daarnaast kun je ook nog zoeken in de Groenesubsidiewijzer.

Opstarten

- Luister naar wat er nog meer speelt in de wijk en hoe jij hier met jouw idee op in kan haken. Energie besparen is niet alleen duurzaam, het zorgt ook voor een lagere energierekening. Naast energie kun je mogelijk ook andere thema's oppakken
- Niet iedereen hoeft even betrokken te zijn bij het opzetten van een buurtinitiatief. Om je plan verder uit te werken heb je wel een kleine kerngroep nodig.
- Zoek voor je kernteam mensen met verschillende kwaliteiten. Je hebt niet alleen technische kennis nodig, maar ook mensen die goed zijn in bijvoorbeeld communicatie.
- Ga niet te snel aan de slag met digitale enquêtes, maar probeer eerst zo veel mogelijk mensen face-to-face te spreken.
- Het kan lastig en tijdrovend zijn om veel mensen individueel te spreken. Denk dan eens aan groepsgesprekken met ongeveer 10 deelnemers per gesprek. Dit is een oplossing die tussen individuele gesprekken en een bewonersavond inzit.
- Wees niet teleurgesteld als er in eerste instantie niet veel interesse lijkt te zijn. Hoe concreter je initiatief wordt, hoe meer mensen enthousiast zullen worden.

Plan maken

- Luister naar de feedback die andere bewoners geven en gebruik dit ook om je idee nog beter te maken.
- Neem als kerngroep echt de regie, zo zorg je voor een goede organisatie.
- Begin eerst klein en rol successen later groter uit. Dit geeft je ook de mogelijkheid om te leren van wat er eerst minder goed ging.

- Door je ideeën SMART te maken zorg je ervoor dat je geen praatclub wordt. Een voorbeeld van een idee dat SMART is: "We willen binnen twee jaar met minstens 30 huishoudens in de buurt gezamenlijk een bodem warmtepomp aanschaffen." Andere bewoners sluiten zich makkelijker aan bij doe clubs dan bij praatclubs.
- Ga ook eens langs bij een bewoner die al energiezuinig woont, goede isolatie, zonnepanelen of een warmtepomp heeft. Dit kan ook een leuke activiteit zijn om samen met meer geïnteresseerde bewoners te doen.

Verdiepen

- Benader andere organisaties en de gemeente ook altijd met een idee dat concreet is, nooit met iets dat vaag of alleen maar technisch is.
- Ga je subsidie aanvragen? Vraag goed naar de procedure en hoe lang het duurt voordat een subsidiebedrag wordt toegekend. Dit kan soms lang duren.
- Als je de gemeente benadert, en zeker wanneer je subsidie aan gaat vragen, willen zij graag weten hoe je andere bewoners benadert en betrokken hebt. Leg dit proces dus goed vast.
- Vergelijk offertes niet alleen op prijs. Ga ook goed na welke werkzaamheden er precies uitgevoerd worden. De ene installateur zal bijvoorbeeld meer afwerken of langer garantie geven dan de andere.
- Bij gemeenten komen ook wisselingen voor. Stel samen met de vertrekkend ambtenaar een overdrachtsdocument op met hierin de al gemaakte afspraken, reeds gemaakte beslissingen en een kopie van de samenwerkingsovereenkomst. Ga ook direct kennismaken zodra een vervanger aan de slag is gegaan. Ga na gemeenteraadsverkiezingen ook kennismaken met relevante nieuwe raadsleden en wethouders.
- Wees zichtbaar op lokale evenementen, zo kun je nieuwe deelnemers werven.

Besluiten

- Blijf goed luisteren naar de betrokken bewoners. Laat ook zien wat je met hun feedback hebt gedaan die zij in eerdere fasen hebben gegeven.
- Is je actie helemaal definitief? Maak je actie bekend via social media, verschillende buurtapps, een persbericht naar een lokale krant of de nieuwsbrief van de gemeente. Zo kunnen nog meer bewoners aanhaken bij de uiteindelijke actie. Spreek wel duidelijk af tot welke datum je nog nieuwe deelnemers accepteert voordat je overgaat naar de uitvoering.

Aan de slag

- Moet je onverwacht iets bijstellen? Leg goed vast wat en waarom je dit doet. Vergeet hier ook niet over te communiceren naar de andere bewoners
- Vergeet niet te communiceren over je successen en betrek bijvoorbeeld de lokale pers.

De klimaatcrisis vraagt om een snelle energietransitie en doortastende maatregelen om de overstap te maken naar energie uit hernieuwbare bronnen. Tegelijkertijd kunnen we de klimaatcrisis en biodiversiteitscrisis niet los van elkaar zien. Een zorgvuldige inpassing van wind en zon in het landschap is belangrijk. Doe je dit niet dan kunnen wind- en zonneparken ook schade aanrichten aan de natuur. Door wind- en zonneparken natuurinclusief te ontwikkelen en te beheren kun je hoogwaardige natuur ontzien en het landschap van gebieden met een lage natuurwaarde versterken.

Wat kun je doen?

Inventariseer landschaps- en natuurwaarden

Neem je landschaps- en natuurwaarden niet mee in de ontwikkeling van duurzame energieprojecten dan kan dat leiden tot weerstand.

Zet lokale experts in

Lokale experts kunnen waardevolle kennis leveren. Ze kennen het gebied al goed en zijn geïnteresseerd in de ruimtelijke ontwikkelingen die hierin plaatsvinden. Lokale experts kunnen daarom goed meedenken hoe de energietransitie op een natuurinclusieve manier ontwikkeld kan worden in hun eigen regio.

Houdt rekening met de ruimtelijke samenhang van gebieden

Landschapsstructuren, natuurgebieden en trekvogelroutes stoppen niet bij gemeente- en provinciegrenzen. Houdt er rekening mee dat beslissingen op lokaal niveau impact kunnen hebben op gebieden die verder weg liggen.

Tools

1. Vind meer tips en voorbeelden in de **Toolbox natuurinclusieve energietransitie**.
2. Lees meer over **biodiversiteit in zonneparken**.
3. Gebruik het **werkblad energietuinen**.
4. Gebruik het **rapport planten telen onder zonnepanelen** en de **bijbehorende plantenlijst**.
5. Bekijk de **Handreiking populatieversterking kwetsbare vleermuizen en vogels in de energietransitie**.
6. Gebruik de **Checklist natuurbelangen bij windenergie op land**.
7. Bekijk de brochure **Samen verder met windenergie op land: geleerde lessen**.

De energietransitie kan beter slagen als er zo veel mogelijk verschillende burgers bij betrokken zijn. Dat geldt natuurlijk ook voor jongeren. Veel jongeren maken zich ook zorgen om het klimaat. Daarom is het belangrijk om ook hun stem te horen en ze de mogelijkheid te geven hun ideeën te delen.

Zo betrek je jongeren

- Communiceer op hun manier**
- Maak meedoen laagdrempelig**
- Houd activiteiten vlot en aantrekkelijk**
- Laat zien dat je jongeren serieus neemt**
- Benader jongeren via social media en peer-to-peer**

Tools

1. Bekijk de flyer **Jongerenparticipatie – hoe organiseer je dat?**

Lees hoe jongeren denken over de energietransitie en de opwek van duurzame energie in de **Rapportage jongeren en de energietransitie**.

